

www.diena.lv/auto



# Prātam aptveramā braukšana


**Braukšanas kultūra**

 Normunds Avotiņš,  
TV5 Autozinās, speciāli AutoDienai

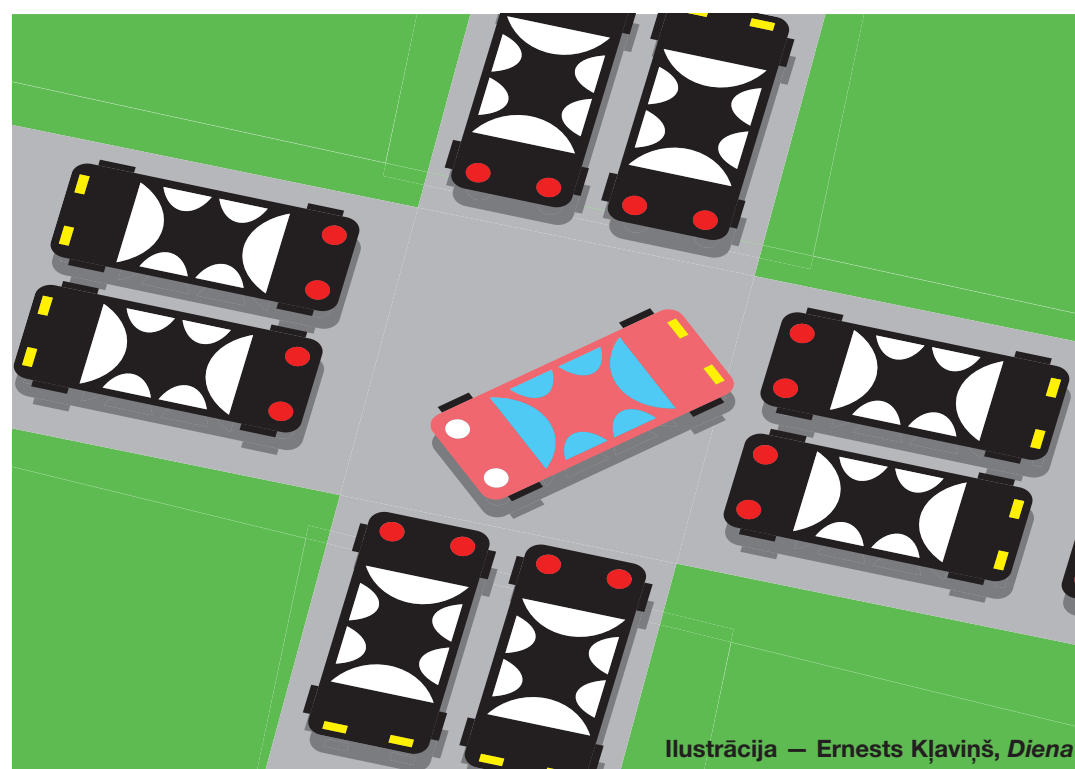
## Kāds braucējs ir laimīgāks — zinošs vai nezinošs? AutoDiena meklē atbildi pie psihologa

**P**sihologi zina par mums to, ko mēs paši nezinām. Vai arī to, ko zinām, bet liedzamiem atzīties. Viņi zina, kāpēc mēs krāpjam laulātos draugus, blēdamies ar lielveikala dārzenu svariem un strīdamies ar ceļu policistu, skaidri zinot, ka viņam ir taisnība. Psihologi pret tikko izreklamēto «ātruma polisi» izturas piesardzīgi. Nevar uzreiz apgalvot, vai tā mūsu sabiedrībā nodarīs vairāk labuma nekā ļaunuma. Lai to izvērtētu, vajadzētu veikt nopietnu satiksmes pārkāpumu analīzi — kā tās ieviešana ir ietekmējusi braukšanas kultūru, par cik ir palielinājies ātruma pārkāpēju skaits u.c. aspektu analīzi. Varbūt tieši pretēji — kulturālajiem braucējiem polises ieviešana ir mazinājusi stresu braukšanas laikā. Šobrīd vairāk valda emocijas, bet pamatota datu analīze par situāciju pēc polises ieviešanas sniegs pamatotu atbildi.

Ar trenētu aci šie prāta analītiķi saskata to, ko citi nemana, un — pats galvenais — prot redzēto izskaidrot. Viņi zina, ka 68,1% ceļu satiksmes negadījumu vainojama cilvēka kļūda un tikai trešdaļā gadījumā kas cits. Piemēram, cilvēka kļūda kombinācijā ar ceļa apstākļiem, kas ir otrajā vietā ar 19,2%. Psihologi zina, kas ir agresīvie braucēji, — tās ir t.s. A personas, kas ir gatavas «iet pār līķiem», dzīvī visu grib dabūt pirmās un pārsvarā arī dabū, ieskaitot infarktu. Uzdrīkstos domāt, ka psihologi pat apjauš to, ko nespēj atminēt neviena saprātīga būtne Ziemeļu puslodē, — kāpēc Rīgas autovadītāji iebruc krustojumā, ja nav pārliecināti, ka paspēs arī no tā izbraukt.

### Nepārkāpsi — mājās netiksi

Katram, kas ikdienā sēžas pie stūres, atbilde ir gatava — pārāk daudz mašīnu, pārāk šauras ielas un pārāk daudz muļķu pie stūres. Pret pirmajiem diviem grūti iebilst. Bet tālāk... Nav nekā vienkāršāka, kā atvieglot sirdi, nosvē-



Ilustrācija — Ernests Kļaviņš, Diena

tot neattapīgo braucēju tā, ka pašam logi aizsvīst. Taču situācijas ir dažādas, tāpat kā nav vienādu krustojumu. Ja būsī dikti pieklājīgs Valdemāra un Lāčplēša ielas krustojumā un taktiski atstāsi noteikumiem atbilstošu spraugu, tas, kurš griežas no Lāčplēša ielas, nekavējoties izmantos tavu mirkļa vājību. Tas ir neatkarīga ikdienas lietotāja novērojums. Ja turpināsi tādā pašā garā, tevi afekta stāvoklī piekaus aizmugurē gaidošā trolejbusa vadītājs vai arī mājās būsī tik vēlu, ka sieva būs aizgājusi pie cita. Un, ja tas no Lāčplēša ielas neizmantos izdevību, tad sieva aizies no viņa. Un kurš no abiem tagad ir muļķis? Droši vien neviens, drīzāk kaut kas nav pareizi luksofora gaismu intervālos?

### Atbilde mainīgai pasaulei

Pretēji izplatītam priekšstatam ikdienas satiksmē reti gadās standarta situācijas, jo tur, kur automobiļi šaudās kā molekulas Brauna kustībā, ir pārāk daudz mainīgo. Vadītāju uzdevums ir tos pare-

dzēt vai vismaz novērtēt. Ar šo spēju novērtēšanu arī nodarbojas psihologi. Izstrādāti speciāli psihofizioloģiskie testi, kas palīdz novērtēt vadītāja reakcijas laiku, koncentrēšanos, spēju pārskatīt satiksmes situāciju, noturību pret stresu, motoriku, koordināciju un daudz ko citu. Ar testu palīdzību iespējams novērtēt vadītāja stratēģisko domāšanu, lēmumu pieņemšanu un operacionālās spējas. Pēdējās ir izšķirošas kritiskās situācijās — būs grāvis vai tomēr ne. Piekrītu, ka tas izklausās pēc gulēšanas uz psihiatra divāniņa aptumšotā telpā un murmināšanas par milzu lempjiem, kas ik naktī izdzer no ledusskapja visu pienu. Taču attīstītās Rietumeiropas valstīs ir tik nogurušas no sastrēgumiem un avārijām, ka grib iekļaut šādus testus vadītāja aplicības iegūšanas procesā.

### Obligāts bīstamajiem

«Austrijā un Vācijā psihofizioloģiskais tests ir obligāts tiesību atgūšanas gadījumā, ja tās atņemtas par braukšanu reibumā vai par maksimālu soda punktu

skaita pārsniegšanu,» apgalvo skaita pārsniegšanu,» apgalvo Daina Voita — Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolas Psiholoģijas pētniecības institūta direktore. Tā sauktā «Vīnes testu sistēma» daudzās valstīs ir obligāta arī bīstamo kravu šoferiem, sabiedriskā transporta vadītājiem un vadītājiem, kas vecāki par 65 gadiem. Mums pilnīgi pietīktu ar divām pirmajām kategorijām, taču testu sistēma darbosies tikai tad, ja tai būs likuma spēks. «Mēs uzrakstījām vēstuli toreizējam satiksmes ministram Krišjānim Peteram. Viņš ideju atbalstīja. Taču ministri pie mums mainās bieži, un pie katra neizskaidrēsi,» saka D.Voita. Arī CSDD pagaidām izturas nogaļdoši. Žēl, es ļoti gribētu redzēt maršruta mikroautobusu šoferu testu rezultātus. Zviedrija un citas mīkstirdīgākās valstis piedāvā iziet līdzīgus testus brīvprātīgi. Taču Latvijā šāda labprātīga probācija nevienu neinteresē, kaut arī testa rezultāti neļauj atņemt tiesības uz mūžu vai vismaz diviem gadiem. Austrieši negribīgi atzīst, ka grēkāžu rehabilitācija iedarbojas tikai uz dzērumā pie-

ķertajiem, bet agresīvie — tie atgriezoties arī trešo un ceturto reizi. Vienīgā motivācija beidzot apdomāties — ir korekcijas kursa izmaksas, kas jāsedz pašam palaidniekam, un Rietumeiropā tās sasniedz 3000 eiro.

### Svītras ir, saprašanas — nav

Ņemot vērā pārspīlēto vadītāju pašapziņu Latvijā, jāšaubās, vai kāds spēš pieņemt faktu, ka viņam ir nenoturīga uzmanība vai problēmas ar īslaicīgo atmiņu, un atbilstoši tam korigēt savu braukšanas stilu. Lietderīgāk būtu izslēgt iespēju kļūdīties, piemēram, uzlabojot krustojumus. Kā izrādās, lielās automobiļu zemes jau tagad projektē ceļus ne tikai pēc plūsmas vai reljefa īpatnībām, bet arī — ņemot vērā psiholoģisko uztveri. Citiem vārdiem — vai vadītāji pēc apzīmējumiem, konfigurācijas un luksoforiem sapratis, kas jādara? Bez šaubīšanās, bez raustīšanās un jā — bez iesprūšanas krustojumā. Žurnālists Pauls Timrots intervijās šīs kampaņas ietvaros jau vairākkārt uzsvēris, ka pie vainas ir nevis vadītāju rīcība, bet gan nekonkrēti «spēles noteikumi», proti, nesakārtota infrastruktūra un nesaprotamas norādes. To zina arī autoskolu instruktori. «Eksāmenā te jābrauc tā, bet parasti visi šeit brauc šitā.» D.Voita zina stāstīt, ka autoskolu instruktoriem ir liela interese par braucēju psiholoģijas kursiem, taču viņi brīnišķīgi apzinās, par kādu summu pat nieka divas lekcijas sadārdzinātu mācību maksu.

*Ignorance is a bliss* — neziņa ir svētlaime. Tā esot teicis angļu dzejnieks Tomass Grejs. Labāk nepiebāzt sev galvu ar testiem un psiholoģiju, bet turpināt dzīvot laimīgā neziņā. Taču Grejs dzīvoja XVIII gadsimtā un sacērēja vārsmas, zirgu pajūgā kratoties pa tukšu, dubļainu ceļu, nevis iestīga SWH Braucamajā laikā vai ik dienas piesauktajā Brīvības ielas krustojumā ar personisko auto, ko ārkārtīgi grib pārvērst pelnos 300 automašīnu īpašnieki uz Vairoga ielas pārvada. Tā ka labāk tomēr ir zināt. ♦

# Par drošu un laipnu satiksmi!

# SEB